

SOSYAL BİLİMLER ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
THE JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES RESEARCH

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Japonya'nın Kalkınmasının Temel Belirleyicileri

Adem DOĞAN¹, Sezgin ZABUN²

ÖZ

Japonya İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkıma rağmen sanayileşmeyi ve kalkınmayı hızlı bir biçimde başarabilmiştir. Bu başarı ilgili literatürde mucize olarak nitelenmiştir. Ülkenin mucizevi kalkınma başarısına katkı yapan kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik birçok faktör sayılabilir. Bu çalışmada Japonya'nın hızlı sanayileşmesine ve kalkınmasına yol açan ve onun tecrübesini diğer gelişmekte olan ülkelerden farklılaştıran temel etkenlerin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Konuyla ilgili literatüre dair kapsamlı okumalar ve incelemeler sonucunda Japonya'nın hızlı kalkınmasında en önde gelen etkenlerin şunlar olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu etkenler; yüksek bir eğitim düzeyinin varlığı, tasarruf oranlarının yüksek düzeyde olması, stratejik sanayi politikalarının uygulanması ve işletme yönetim sistemiyle bağıntılı şirketler arasındaki dayanışma ağlarının varlığı olarak sıralanabilir. Yüksek eğitim düzeyi hem işgücün hem de toplam faktör verimliliğinin artmasına yol açmaktadır. Yüksek tasarruf düzeyi yüksek yatırım düzeyine ve sermaye birikiminde artışa neden olmaktadır. Sanayi politikası araçlarıyla kaynaklar stratejik sektörler yönleştirilmektedir. Güven ve birbirini kollamanın merkezi değerler olarak öne çıktığı şirket ağları, ekonomik krizlere karşı güvence unsuru teşkil etmektedir. Elbette ki bu tecrübe birebir diğer gelişmekte olan ülkeler tarafından taklit edilemez. Ancak dünya ekonomik konjonktüründeki değişimi ve her bir ülke ekonomisinin yapısal koşullarındaki farklılıkları dikkate alarak bu tecrübeden yararlı dersler çıkarılabilir.

Anahtar Kelimeler: Japon Kalkınması, Eğitim, Tasarruf, Sanayi Politikası, Şirket Ağları

¹ Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sivas/Türkiye, ORCID:0000-0001-7874-8455, e-posta: ademdogan@cumhuriyet.edu.tr, (Sorumlu Yazar)

² Doç. Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sivas/Türkiye, ORCID: 0000-0003-2566-2513 e-posta: sezginzabun@cumhuriyet.edu.tr

Fundamental Determinants of Japan's Development

Adem DOĞAN¹, Sezgin ZABUN²

ABSTRACT

Despite the devastation brought by World War II, Japan was able to rapidly achieve industrialization and development. This success has been described as a miracle in literature. There are many cultural, social, political, and economic factors that contribute to the country's miraculous development success. This study aims to identify the main factors that led to Japan's rapid industrialization and development and differentiate its experience from other developing countries. As a result of extensive readings and examinations of the literature on the subject, it has been concluded that the most prominent factors in Japan's rapid development are as follows: These factors can be listed as the existence of a high level of education, high savings rates, the implementation of strategic industrial policies, and the existence of solidarity networks between companies related to the business management system. A higher level of education leads to an increase in both labor force and total factor productivity. A high level of savings leads to a high level of investment and an increase in capital accumulation. Resources are directed to strategic sectors through industrial policy tools. Corporate networks where trust and looking out for each other are central values constitute a safeguard against economic crises. Of course, this experience cannot be imitated exactly by other developing countries. However, useful strategies can be derived from this experience by taking into account the changes in the world's economic context and the differences in the structural conditions of each country's economy.

Keywords: Japanese Development, Education, Saving, Industrial Policy, Company Networks

¹ Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Sivas/Türkiye, ORCID: 0000-0001-7874-8455, e-mail: ademdogan@cumhuriyet.edu.tr, (Corresponding Author)

² Assoc. Prof. Dr. Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Sivas/Türkiye, ORCID: 0000-0003-2566-2513, e-mail: sezginzabun@cumhuriyet.edu.tr

1. Giriş

Japon kalkınması akademik yazında oldukça ilgi çeken bir konudur. Bu durumun iki ana sebebi bulunmaktadır. Birincisi Batı dışında sanayileşmeyi ilk başaran Doğu ülkesi olması, ikincisi ise, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği büyük yıkım sonrası yaklaşık çeyrek yüzyıllık dönemde (1950-1973) mucizevi bir toparlanmayı başarak dünyanın sayılı ekonomileri arasına girebilmiş olmasıdır.

Japonya Batı aksı dışında sanayileşmeyi ilk başaran ülkedir. Diğer bir ifadeyle geç sanayileşen ilk doğu ülkesidir. Bununla ilintili olarak Doğu Asya kalkınmasının ve sanayileşmesinin öncüsüdür. Bugün dünya ekonomisinde Doğu Asya ülkelerinin ağırlığı giderek artıyorsa bu durumda Güney Kore, Tayvan gibi ülkelerin Japonya'nın örnekliliğinden yararlanmalarının önemli payı vardır. Japonya'nın Doğu Asya ülkelerine en büyük katkısı "rol modeli" görevi yapmasıdır. Japonya, uygun politik koşullar altında kamu müdahalesi ve özel girişimin doğru kombinasyonu ile muhteşem sonuçlar elde edilebileceğini göstermiştir. Doğu Asya ülkeleri birçok kurum ve politika demetini Japonya'dan kopyalayıp kendi yerel koşullarına uyarlamıştır (Rowthorn, 1996: 2). Japon kalkınması dalga dalga önce birinci kuşak yeni sanayileşen Doğu Asya ülkelerine; (Güney Kore, Tayvan, Hong Hong, Singapur), daha sonra ikinci kuşak yeni sanayileşen Doğu Asya ülkelerine (Malezya, Tayland, Endonezya) yayılmıştır. Bu gelişme şeması bir "V" formasyonu biçiminde uçan kazlar (japonca ganko keitai, ingilizce flying geese) sürüsüne benzetilmiştir. Uçan kazlar görüşü, gökyüzünde uçan bir kaz sürüsüne öncülük eden ve sürünün sağ salim uçmasını sağlayan lider ekonomiyi ve onun peşinden gelen diğer ekonomilerin ticaret ve yatırım ağlarıyla birbirleriyle olan ilişkilerinin sürekliliğini ifade eder. Buna göre Japon ekonomisi bütün doğu Asya ülkelerini peşinden sürükleyen lider ekonomiyi temsil etmektedir (Sönmez, 2001: 79).

Japon sermayesi, Doğu Asya ülkelerinin sanayileşme sürecine önemli katkılar sağlamıştır. Japon ekonomisi olgunlaşıp refah düzeyi ve ücretler yükseldikçe tekstil, konfeksiyon gibi emek yoğun dallarda rekabet gücü zayıflamış bu sanayiler önce ücretlerin daha düşük olduğu G. Kore'ye daha sonra da Malezya, Tayland, Endonezya gibi ülkelere yönelmiştir. Doğu Asya ülkelerinin yeni sanayileşme sürecinde Japon şirketlerinin sanayi üretiminin önemli bir kısmı Doğu Asya ülkelerinde üretilmiş ve buralardan ihraç edilmiştir. Japonya Doğu Asya ülkelerini bir ihracat platformu olarak kullanmıştır (Sönmez, 2001: 80).

İkinci Cihan Harbi'nde toplam servetinin yaklaşık 1\4'ünü kaybetmesine, enerji ve hammadde yokluğu nedeniyle 1945-46'da ülke üretimi savaş zamanının yüzde 20'sine, savaş öncesinin ise yüzde 30'una gerilemesine, işsizlik kısa vadede 10 milyonu aşmasına ve gıdanın karneye bağlanmasına rağmen (Palacioğlu, 2018: 82), ülke adeta küllerinden yeniden doğmuş ve mucizevi bir kalkınmayı başaramıştır. 1950-1973 arasında Japon ekonomisi yıllık ortalama olarak yüzde 9.25'lik bir oranla büyümüştür. Bu büyüme oranının dikkat çekiciliği diğer büyük ekonomilerin aynı dönemdeki büyüme oranlarıyla kıyaslandığında çok daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim aynı dönemde Almanya, Fransa, ABD ve Birleşik Krallık ekonomileri sırasıyla yıllık ortalama olarak yüzde 5.99, yüzde 5.02, yüzde 3.92, yüzde 2.96 oranlarında büyümüşlerdir (Maddison, 1995: 41).

Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya'nın göz kamaştıran ekonomik kalkınmasının ya da yaygın deyimi ile Japon Mucizesi'nin dayandığı temel faktörler nelerdir? Elbette ki bir ülkenin kalkınması tek faktörlü izahlarla açıklanamaz. Ekonomik kalkınma çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olduğundan bu sürece yol açan faktörlerin de çoklu ve çok boyutlu olması gayet doğaldır. Kalkınma sürecine katkı sağlayan ekonomik faktörler olduğu gibi, kültürel, sosyal, siyasal vb faktörler söz konusudur. Dahası bu faktörler arasındaki karşılıklı ilişkiler de ayrı bir izahat gerektirmektedir.

Bu çalışmada öncelikle Japonya'yı diğer gelişmekte olan ülkelerden farklı kılan ve kalkınma sürecine olumlu katkılar sunan en temel, en öne çıkan faktörler nelerdir sorusunun cevabı aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda konuyla ilgili teorik literatüre dair okumalar ve incelemeler neticesinde ulaştığımız genel kanaatimiz şudur. Kanımızca, Japonya'yı kalkınma sürecinde öne çıkaran ve zamanın diğer gelişmekte olan ülkelerinden farklı kılan, dört temel hususiyete sahip olmasıydı. Bu hususiyetler: kalkınma sürecinin başlangıç koşulu olarak görece yüksek bir eğitim düzeyine sahip olması, ülke kültürel kodlarının ve özendirici uygulamaların bir yansıması olarak görece yüksek tasarruf oranlarına sahip olması, kamu müdahalesi ve özel girişimin doğru kombinasyonu olarak sürdürdüğü stratejik sanayi politikaları, dayanışma mekanizması olarak işleyen işletme yönetim sistemi ve özel şirketler arasında dayanışma ağlarının kurulabilmesi olarak sıralanabilir. Çalışmanın müteakip sayfalarda bu dört hususun içeriği belirginleştirilmeye çalışılmış ilk olarak Japonya'nın kalkınma sürecinin uzun vadeli görünümü verilmiştir.

2. Japonya'nın Kalkınmasının Çarpıcı Görünümü

Japonya, İkinci Dünya savaşı, Çin ve Pasifik çatışmaları nedeniyle yaklaşık sekiz yıl savaş konjonktürü yaşamış ve bu uzun çatışma dönemi ülke ekonomisini oldukça zayıflatmıştır. Savaş konjonktüründe ülkenin sanayi kapasitesinin çoğu tahrip olmuş, altyapının çoğu çökmüş, tarımsal üretim en düşük düzeylere gerilemiştir. Bütün bu gelişmelerin sonucunda 1946 yılında ülkenin reel GSMH'sı 1934-36 dönemi düzeyinin yüzde 55'ine kadar gerilemiştir (Hunter, 1998: 83).

1950' de Kore Savaşı'nın patlak vermesi Japonya'nın hızlı kalkınma sürecinin başlamasına önemli derecede katkıda bulunmuştur. Kore Savaşı Japon mallarına ciddi talep yaratmıştır. Bazı askeri malların üretilmesine izin verilmese de araç lastikleri ve paletler gibi malların üretilmesi bir bütün olarak ekonomisinin canlanmasına yol açmıştır. Küçük firmaların toparlanmasını onların büyük muadillerinin toparlanması takip etmiştir. Çelik ve kömür gibi temel endüstrilerde üretim maliyetlerini düşürmeye yönelik hükümet programları 1950'lerin başında uygulamaya konulmuştur. 1950'lerin sonlarında demir-çelik, gemi yapımı ve makine gibi sektörlerde özel bir büyüme yaşanmış, 1960'lı yıllarda bu sektörlerin yıllık büyüme oranları yüzde 10'nu aşmıştır. Keza petro- kimyasal, sentetik lif ve elektronik gibi yeni endüstrilerde genişlemiştir. 1973 Petrol Şoku adı geçen sektörlerin büyüme hızını aşağıya çekmiştir. 1970'lerin başlarında Japonya'nın ekonomik büyüme hızı, ithal petrolün fiyatının artması, işçilik maliyetlerinin yükselmesi, ulusal para birimi olan Yen'in değerinin yabancı para birimlerine karşı

yükselmesi ve Japon mallarına yönelik genel küresel talep zayıflamasıyla yavaşlamaya başlamıştır. Ancak 1970 ve 1980'lerde ortalama yüzde 4-5 büyüme hızı sürdürülmüştür (Hunter, 1998: 83-84).

Bütün bu gelişmeler Japonya'nın imalat üretimi açısından büyük bir atılım yapmasına ve toplam imalatta dünyanın öncü ekonomileri arasında yer almasına yol açmıştır. Bairoch'un hesaplamalarına göre, Birleşik Krallığın toplam imalat üretiminin 1900'lerin başlarındaki düzeyine 100 denildiğinde, 1953 yılında öncü ekonomiler olan ABD, Birleşik Krallık, Batı Almanya, Fransa ve Japonya'nın sırasıyla toplam imalat üretim düzeyi 1373, 258, 180, 98 ve 88 düzeyinde idi. 1980 yılına gelindiğinde ise, imalat üretim düzeyi ABD'de 3475, Birleşik Krallık'ta 441, Batı Almanya'da 590, Fransa'da 362, Japonya'da ise 1001'e yükselmiştir (Bairoch, 1998: 14-15). Bu verilere göre, 1953-1980 arasında imalat üretim endeksi yaklaşık olarak ABD'de 2,5, Birleşik Krallıkta, 1,7, Batı Almanya'da 3,2, Fransa'da 3,6 artarken Japonya'da 11,3 kat artmıştır.

Japonya'nın dünya üretiminde hızla artan payı ve dünya imalat üretiminin öncü ülkelerinden biri haline gelmesi tablo 1'den rahatlıkla izlenebilmektedir.

Tablo 1: Öncü Sanayileşmiş Ülkelerin Dünya İmalat Üretimindeki Yerleri (1963- 1994)

Ülkeler	Dünyadaki Sırası			Dünya imalat sanayi katma değerindeki payı (%)		
	1963	1987	1994	1963	1987	1994
ABD	1	1	1	40.3	24.0	26.9
Japonya	5	2	2	5.5	19.4	21.0
Almanya	2	3	3	9.7	10.1	11.6
Fransa	4	4	4	6.3	5.4	4.5
Birleşik Krallık	3	5	5	6.5	3.3	4.1
İtalya	6	6	9	3.4	2.2	2.2
Kanada	7	7	10	3.0	1.8	1.7

Kaynak: Dicken, 1998: 28.

Başlıca sanayileşmiş ülkeler içerisinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan en azından 1990'ların başlarına kadar imalat performansı en çarpıcı biçimde artan ülkenin Japonya olduğu görülmektedir. Japonya 1963 yılında dünya imalat üretiminin yüzde 5,5'ini üreten ve dünya üretim liginde beşinci sırada yer alan bir ülkedir. 1994 yılına gelindiğinde Japonya'nın dünya imalatındaki payı yüzde 21'e çıkarken, dünya üretim liginde de ikinci sıraya yükselmiştir. 1960'lı yıllarda Japonya'da imalat üretiminde büyüme yüzde 13,6 civarındaydı ve bu aynı dönemde ABD'nin imalatındaki büyümenin (%5,3) yaklaşık 2,5 katı iken, Birleşik Krallığın imalatındaki büyümenin (%3,3) ise yaklaşık dört katı civarındaydı (Dicken, 1998: 28).

Japonya 1950 yılı ile birinci petrol krizinin yaşandığı 1973 yılına kadar çok hızlı ve ihracata dayalı bir büyüme dönemi yaşamıştır (Yülek, 2014: 4). İhracat büyümenin lokomotifini oluşturmuş sonuçta üretim ve gelir hızla büyümüş, refah düzeyi artmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Japonya’da Kişi Başına Gelir ve İhracatın Seyri (1960– 2000)

	1960	1970	1980	1990	2000
Kişi Başına GSYİH Cari Fiyatlarla (\$)	508	2100	9668	25801	39169
GSYİH’nın Yüzdesi Olarak İhracat	...	10.1	12.8	10.1	10.5
Mal ihracatının yüzdesi olarak imalat malı ihracatı	...	92.5	94.7	95.9	93.9

Kaynak: Dünya Bankası, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source> (10. 04.2025).

1973 yılındaki petrol krizinden sonra gelişmiş ülkeler Japonya’ya ekonomisini serbestleştirmesi, para birimini gerçek değerine yükseltmesi ve kendi isteğiyle ihracatını sınırlandırarak ABD ve Avrupa ile olan ticaret fazlasını düşürmesi için Japonya’ya baskı uygulamışlardır. 1970’lerin sonlarında ve 1980’lerde yurtdışındaki, özellikle ABD’deki Japon yatırımları büyük uluslararası rezervler tarafından finanse edilmiştir (Yülek, 2019: 137).

1950’li yılların ortalarından 1990’lara kadar Japonya benzeri görülmemiş, istikrarlı bir büyüme yaşanmış ve bu büyüme sürecine özellikle otomobil ve elektronik sektörlerinin hızla gelişmesi, Toyota gibi Japon şirketlerinin inovasyon ve kalitede küresel liderler olarak yükselişi, sürdürülebilir büyümeyi besleyen yüksek tasarruf oranları ile eğitim yatırımları ve yaşam boyu istihdam gibi benzersiz Japon yönetim uygulamaları eşlik etmiştir. Sonuçta 1980’li yıllarda Japonya’nın yaşam standardı diğer gelişmiş ülkelerdeki seviyelere ulaşmıştır.

3. Kalkınmanın Başlangıç Koşulu Olarak Eğitim Düzeyi

Eğitimin ekonomik kalkınmaya katkısı iki yolla gerçekleşmektedir. İlk olarak işgücünün eğitim düzeyinin yükseltilmesi çalışan her kişinin verimliliğinin artmasına, işgücü veriminin artması da toplam üretimde artışa yani ekonomik büyüme yol açmaktadır. İkinci olarak, bir üretim faktörü olarak çalışan kişinin yüksek niteliklere sahip olması, doğal kaynaklar, sermaye, teknoloji gibi diğer üretim faktörlerinin de verimliliğinin artmasına diğer bir ifadeyle toplam faktör verimliliğinin artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kalkınma sürecinde başlangıç koşulu olarak görece yüksek eğitim düzeyine sahip olmak hızlı büyüme sürecine girmek için artı bir avantaja sahip olmak demektir. Eğitim ekonomik büyüme olumlu katkı yaptığı gibi ekonomik büyümede eğitime olumlu katkıda bulunmaktadır. Çünkü ekonomik büyüme sonucunda resmi eğitim süreci yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla eğitim ve ekonomik büyüme arasında birbirini besleyen bir karşılıklı ilişki bulunmaktadır.

R. A. Easterlin’in dikkat çektiği üzere eğitimde öncü olan ülkeler kalkınmada da öncü olmuşlardır. Avrupa’nın eğitimi erken yaygınlaştırabilen ve eğitim açısından en gelişmiş ülkeleri olan Kuzey ve Batı Avrupa ülkeleri ilk kalkınan ülkeler arasında yer almışlardır. Benzer bir durum ABD ve Japonya için de geçerli olmuştur. Japonya’nın Meiji Restorasyon döneminden bile önce eğitimde sağladığı ilerleme çok belirgindir. Modern ekonomik büyümenin altında yatan teknolojik yayılma büyük ölçüde nüfusun

formel eğitim sistemi aracılığıyla uygun özellikleri ve güdülerini edinme düzeyine bağlı olmuştur (Easterlin, 1996: 75-79).

Japonya'da modernleşme sürecinin ilk yıllarında temel eğitimin geliştirilmesi yüksek öğretime göre daha öncelikli bir konu olarak algılanmıştır. Temel eğitimin yüksek öğretime göre önceliğe sahip olması anlayışı uzun süre devam etmiştir. Daha 1885 yılında eğitim bütçesinin yüzde 84'ü altı yıllık temel eğitime ayrılmıştır (Tilak, 2002: 22). 1871'de Japon Eğitim Bakanlığı kapsamlı bir eğitim stratejisi hazırlamış ve plan dâhilinde 25.000 temel eğitim okulu açılmıştır. Meiji döneminin sonlarına doğru ülkede 6 yıllık temel eğitim zorunluluğu vardı ve bu temel okullara kaydolma oranı hem erkekler hem kızlar için yüzde 90'ın üzerindeydi (Kıncal, 2016: 5). 1872 yılında kabul edilen Temel Eğitim Kanunu'nda; *öğrenmek hayatta başarılı olmanın anahtarıdır ve kimse öğrenmeyi ihmal etme lüksüne sahip değildir. Bundan sonra temel eğitim geniş halk kesimlerine kadar götürülecektir. İleri düzeyde eğitim ise her ferdin kendi yetenek ve olanaklarına bırakılmıştır. Kız veya erkek çocuğunu okula göndermeyen aileler görevlerini ihmal etmiş sayılacaklardır* denilerek eğitimin önemine ve eğitim sürecinin denetleneceğine dikkat çekilmiştir (Benli ve Buçaklar, 2015). 1873 yılında yüzde 28 olan ilk öğretim düzeyinde okullaşma oranı, 1900- 1905 arasında yüzde 98'e ulaşmıştır (Sönmez, 2001: 227). Temel eğitime verilen öneme rağmen çoğu aile altı yıllık süre boyunca eğitim masraflarını karşılamakta zorlandığından dolayı 1890 yılında okula devam etme oranı yüzde 50'lerin altında kalmıştır. 1900'den sonra ilk öğretim parasız olduğunda okula devam arzu edilen düzeye gelebilmiş ve 1907 yılında çocukların yüzde 98'inden fazlası altı yıllık eğitim alabilir hale gelmiştir. 1920'lerde halkın neredeyse yüzde 100'ü okuryazar duruma gelmiştir (Hunter, 2002: 267-268). Japonya 1920'li yıllarda okuryazarlık oranında yüzde yüze ulaşmayı başarırken bu konuda bulunduğu coğrafi bölgedeki diğer Doğu Asya ülkelerinden oldukça öndeydi. Nitekim diğer Doğu Asya ülkeleri Japonya'dan yaklaşık kırk yıl sonra 1960 yılında hâlâ toplumun tümünü okuryazar kılamamışlardır. 1960 yılında Filipinler, Güney Kore ve Tayvan'da okuryazarlık oranları sırasıyla yüzde 72, yüzde 71, yüzde 54 düzeylerinde gerçekleşmiştir (Chang, 2011: 230).

M. Turgut (2001: 158-159) Japon eğitim sisteminin okul sayısı, okuma yazma nispeti gibi nicel tarafından daha önemli olan tarafının içeriği ve hangi hedefe yönlendirdiği olduğuna dikkat çekmektedir. Yazara göre, özellikle ilk okullarda tatbik edilen ders programlarının en çarpıcı tarafı, kalkınmak isteyen pek çok ülkede görülenin aksine, Japonların kendi milli değerlerine ve kültürlerine uygun olacak şekilde ve gelecekteki modern Japonya'nın ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde düşünülmüş ve hazırlanmış olmasıydı. Çok şeyi bilmek yerine, az şeyin yapılması tercih edilmiştir. Eğitim sisteminde yapılacakları tespit etmek için çok geniş araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların neticesinde, o devirde kendilerine en yakın gelen veya en kolay intibak edilebilecek sistem olarak Alman eğitim sisteminde karar kılınmıştır. Bu eğitim sisteminin parolası, *otoriteye itaat, disipline riayet ve çok çalışmaya dikkat* olarak formüle edilmiştir. Japonlar böyle bir sistemi almışlar ve kendilerine uydurarak tatbik etmişlerdir.

Bu dönemdeki eğitim sistemini *katı bir disiplin ve tek tip insan yaratma düzeni* olarak tasvir eden J. E. Hunter, ilk öğretimde alınan resmi eğitimin nadiren akademik başarıya ulaştığını, tüm çocukların

kültürel ve siyasal bir beyin yıkamanın hedefi olduğunu, eğitime bireyin gelişmesinin değil devlet tarafından kontrol edilmesinin bir aracı olarak bakıldığını iddia etmektedir (Hunter, 2002: 268).

20. yüzyıl başlarında, eğitime olan talep hızla büyümeye devam etmiş, fakat bu talebi karşılayacak imkanlar yetersiz kalmıştır. Bu nedenle devletin desteklediği okulların yanı sıra, yerel idarelere bağlı kurumların ve özel kuruluşların verdiği eğitim hizmeti arttırılmıştır. Özellikle Japon sanayisi için gerekli kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla devlet ve yerel yönetimler tarafından meslek okulları kurulmuştur. İlkokulu bitirenlerin gidebildikleri bu okullar, 20. yüzyılda Japonya'nın gelişmesinde çok önemli bir rol oynamışlardır (Benli ve Buçaklar, 2015). Meslek okullarının ülkenin kalkınma sürecine katkısının araştırıldığı ampirik bir çalışmada ekonomik kalkınmada mesleki eğitimin önemli bir role sahip olduğu sonucu ulaşılmıştır. Özellikle kadınların mesleki eğitimlerindeki gelişmenin Japonya'nın kalkınma sürecinin erken safhalarında hem gayrisafi yurt içi hasıla artışını hem de sermaye emek oranı artışını hızlandırdığına dikkat çekilmiştir. Bu sonucun gelişmekte olan ülkeler için izlenebilir bir politik ders olduğu vurgulanmıştır. Yüksek düzeyde ticarileşmiş tarım sektörüne ve hızla genişleyen imalat sektörüne sahip gelişmekte olan ülkelerde özellikle kadınların mesleki eğitimi kalkınma sürecinde nedensel bir rol oynamaktadır (Self ve Grabowski, 2005: 15).

İkinci Dünya Savaşı'na doğru Japon Milli Eğitim Bakanlığı güçlü bir konuma gelmiş, halkın neyi okuması, neyi öğrenmesi ve neye inanması gerektiğine devlet temsilcisi olarak karar verir duruma gelmiştir. 2. Dünya Savaşı boyunca ülkedeki bütün okullar ordunun denetimine girmiştir. Savaş sonlarına doğru kazanma umudu azalınca ilköğretim dışındaki bütün okullar kapatılarak öğrenciler çalıştırılmak üzere fabrika ve çiftliklere gönderilmiştir. Savaş sona erdiğinde 200'den çok ilkokul, 38 meslek okulu, 100'ün üzerinde kolej ve üniversite ile 64 öğretmen okulu enkaz yığını haline gelmiştir. Eğitime devam edebilecek çok az sayıda okul kalmıştır (Benli ve Buçaklar, 2015).

Eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasına dair çalışmaların ağırlık kazandığı savaş sonrası dönemde (1945-1969), *eğitimin demokratikleştirilmesi* ve *fırsat eşitliği* gibi yaklaşımlar çerçevesinde eğitim sisteminde köklü reformlar gerçekleştirilmiştir. Eğitimin demokratikleşmesi, 1947 yılında bir kararname ve ilgili yasalar ile güçlendirilmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği hususunda, dezavantajlı bölgelerde yaşayan, imkân bulamayan ya da finansal sorunlar yüzünden okula devam edemeyen kesimlere yönelik olarak okulda öğle yemeği ve sağlık hizmetlerinin sağlanması gibi düzenlemeleri içeren bir dizi tedbir hayata geçirilmiştir. Bu tedbirler sonucu okullaşma oranı yüzde 100'ü bulmuş ve nicelikten ziyade eğitimde niteliği artıracak çalışmalara ağırlık verilmeye başlanmıştır (Ekinci, 2010: 34). Bu dönemde temel vurgu, geleneksel Japon değerlerinin ve evrensel değerlerin işlenmesine dayalı olmuştur. Yapılan düzenlemelerle eğitim sisteminin hızlı ekonomik büyüme boyunca, her bir bireyin yaratıcılığının, yaşam boyu öğrenmenin ve daha yüksek düzeyde bir eğitimin sağlanmasına dayalı olmasına çalışılmıştır. Bu dönemde Japon eğitim sistemi, evrensel ve geleneksel Japon değerlerinin harmanlamasından oluşmuştur. Amaç öğrencilerde yaşama hazzı oluşturma, öğrencilerin kendileri için çalışmalarını ve düşüncelerini sağlama, topluma katkıda bulunacak girişimci ve iyi donanımlı genç insanların

gelişimlerini cesaretlendirme ve yetişen insanları, uluslararası bir toplumun üyeleri olarak artan bir bilinç ile hayata hazırlamak olarak belirlenmiştir (Ekinci, 2010: 34).

Japon eğitim sisteminin genişliğine izah edilmesi bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Burada vurgulamak istediğimiz husus şudur ki Japonya kalkınma sürecinin erken evrelerinde temel eğitimi hem erkek hem de kızlar düzeyinde toplumun tümünü kapsayacak biçimde yaygınlaştırmayı başarabilmiştir. Daha önceki satırlarda vurgulandığı üzere bu açıdan zamanın çoğu gelişmekte olan ülkesinden önde olmuştur. Bu zemin ülkenin yenilikleri benimseyebilme ve uygulamaya geçirebilme potansiyelini artırmıştır.

4. Yüksek Yatırımların Kaynağı Olarak Yüksek Tasarruf Düzeyi

Yatırımların ana kaynağını tasarrufların teşkil ettiği iktisat biliminin yaygın kabullerinden biridir. Buna göre yüksek tasarruf düzeyi yüksek yatırım düzeyine yol açmaktadır. Yatırımların artması da sermaye birikiminde artışa dolayısıyla ekonomik büyümeye neden olmaktadır.

Japonya iç tasarruf oranlarında artış olmadan 1950'li yıllardan 1970'li yıllara kadar devam eden yatırım oranlarında sürekli ve çarpıcı artışı başaramazdı. 1950'lerin ilk yıllarında gayri safi milli hasılanın yüzde 24'ü olan brüt sabit sermaye yatırımları 1960'ların sonlarında gayri safi milli hasılanın yüzde 40'ına ulaşmış, özel ekipman yatırımları ise 1950'lerin ilk yılları ile 1960'ların son yılları arasında ikiye katlanarak gayrisafi milli hasılanın yüzde 17'sine yükselmiştir. İç tasarruf oranları da keza hızlı bir artış göstermiştir. 1950'lerin ilk yıllarındaki yaklaşık yüzde 24'lük düzeyden 1960'ların ilk yarısında yüzde 36'lık düzeye, 1970'li yılların ilk yıllarında ise yüzde 40'lık düzeye yükselmiştir (Akyüz ve Gore, 1998: 330).

Tablo 3'de 1953-1972 döneminde Japonya ve bazı gelişmiş ülkelerde tasarruf oranları verilmektedir. Tablodan da izlenebileceği üzere gerek toplam gerekse sektörel düzeyde Japonya diğer gelişmiş ülkelere göre çok daha yüksek düzeylerde tasarruf eğilimine sahiptir. Akyüz ve Gore göre (1998: 331), iç tasarruflarda hızlı artış yol açan ana etken firmaların elde ettiği yüksek kârlardır. Yüksek kârlar firmaları yeni yatırım yapmaya ve yeni yatırımlar için finansman kapasitelerini artırmaya özendirmiştir. Artan yatırımlar sermaye kullanım oranlarını ve verimlilik düzeyini artırarak kârların daha da artmasını beslemiştir. Kâr oranlarının artışıyla birlikte tasarruf ve yatırım eğilimi birlikte artmıştır.

Tablo 3: Japonya ve Bazı Gelişmiş Ülkelerde Brüt Tasarruf Oranları (1953-1972)

(Cari fiyatlarla GSMH'nin yüzdesi olarak)

Ülkeler	Toplam	Hanehalkı (a)	Şirketler (b)	Kamu
Japonya	36.9	15.8	13.5	7.8 (b)
Fransa	25.0	10.2	10.4	4.3
Almanya	27.1	9.6	11.2 (c)	6.3
İtalya (d)	23.4	12.6	9.7 (c)	1.1
Birleşik Krallık	18.3	5.0	8.8	4.3
ABD	18.0	8.0	7.7	2.4 (b)
Finlandiya	28.4	10.0	9.6	8.9
Hollanda	27.1	9.1	12.9 (c)	5.1
İsviçre (e)	28.3	12.6	10.2	5.4

Kaynak: Singh, A, 1999: 114.

Notlar: (a) Anonim olmayan işletmeler dahil, (b), Kamu şirketleri dahil, (c), Anonim olmayan işletmelerin amortisman ödenekleri dahil, (d), 1961-72, (e), 1953-69.

Japonya'da uygulanan prim (bonus) sistemi sayesinde bireysel tasarruflarla şirket kârları birbirine bağlanmıştır. Bu sistem aracılığıyla çalışanların ücretlerinin önemli bir kısmı şirket kârlarına bağlı kılınmıştır. 1950'li yıllarda toplam ücret ödemelerinin yaklaşık yüzde 16'sı, 1960'lı yıllarda ise yaklaşık yüzde 20'si prim sistemi aracılığıyla ödenmiştir. Bu tür geçici ve sürekliliği olmayan gelirlerden tasarruf etme eğilimi düzenli gelirlerden tasarruf etme eğiliminden daha yüksektir. Uzun dönem tasarruf oranları ile geçici gelir oranlarında uzun vadeli artış arasında yakın bir korelasyon gözlenmektedir (Akyüz ve Gore, 1998: 334). Prim sistemi işçilerin tasarruflarını büyük ölçüde şirket yatırım ve kârlarına taşımayı içermektedir. Yatırımların canlanması firmaların gelirlerinin artmasına dolayısıyla işçilerin prim gelirlerinin artışına yol açmaktadır. Prim gelirinin artışıyla birlikte tasarruf oranı da yükselmektedir. Bu mekanizma Japonya'da hane halkı tasarruflarının görece yüksek oluşunun ana nedenidir.

İç tasarruf oranlarının yüksek olmasında ekonomik büyümenin yol açtığı hızlı gelir artışının da önemli bir etkisi vardır. Yapılan bazı uygulamalı çalışmalar Japonya'da gelir artışının tasarruf düzeyini açıklamada etkili olduğuna işaret etmektedir (Sönmez, 2001: 250). Ekonomik büyüme kişisel gelirleri arttırmakta ve bireylerin ilave gelirin tamamını harcamayacağı varsayımları altında, milli gelir artışı toplam yurt içi tasarruf artışına neden olmaktadır. Ayrıca gelir bireylerin tasarruf oranlarını pozitif yönlü etkilemekte ve yüksek gelire sahip bireyler daha düşük gelir grubuna ait bireylere göre daha fazla tasarruf etmektedir.

Japonya'da özellikle hane halkı tasarruflarını özendiren mikro faktörler olarak eğitim harcamaları, arazi ve konut alımları ile emeklilik yılları için tedbirli olma davranışı öne çıkmaktadır (Kawasaki, 1990). Ülkede İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kolej veya üniversiteye giren çocuk sayısı hızla artmış, 1960 yılındaki yüzde 10,3 düzeyinden 1975 yılında yüzde 37,8'e yükselmiştir. Bu oranlar, ilgili yıllar itibariyle OECD ülkeleri içinde en yüksek oranlardı. Yüksek eğitim talebinde hızlı artış ve 1960'lardan 1970'lerin ortalarına kadar devam eden hızlı ekonomik büyüme eğitim için tasarrufları özendirmiştir.

Arazi ve konut fiyatlarının yüksekliği, ev sahibi olma eğiliminin yüksek olması, yüksek peşinat şartı ve konut kredilerine ulaşmada görece sıkıntılar ev satın alımı için tasarrufu teşvik etmiştir. Ömür boyu gelir hipotezine göre, tasarruf için öncelikli motivasyon emeklilik için gelir sağlamadır. Çalıştıkları yıllarda tasarruf eden fertler emeklilik yıllarında bu tasarruflarını eritirler. Japonya'da hane halkı tasarruf oranları bu döngüye uygun biçimde hareket etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında yaşam beklentisi kısa olduğundan harcanabilir gelirin çoğu tüketime gitmiştir. Çalışan genç nüfusun hızla artmasıyla yaşam beklentisi yükselmiş ve hane halkı tasarrufları artmıştır (Kawasaki, 1990: 11-14).

Japon hane halkı kültürel kodları gereği görece düşük bir tüketim ve yüksek bir tasarruf zihniyetine sahiptir (Özgüven, 1984: 130). Öyle ki günümüzde Japon Tasarruf Sanatı (Kakeibo) diye bir olgudan söz edilmektedir. Kakeibo sisteminin 1904 yılından buyana Japon halkı tarafından kullanıldığına dikkat çekilmektedir. Hane halkı bütçesinde yüzde 35'e kadar tasarruf vaat eden Kakeibo geleneğinin temeli, gider gözlemi yapmaya ve aylık hedefler belirlemeye dayanmaktadır. Bu gelenekte dört temel soru ve bunlara verilecek cevapların sürekli izlenmesi önerilmektedir (<https://www.garantibbva.com.tr/blog/kakeibo-nedir>, 02.02.2023). İlk soru, kullanabileceğim para ne kadar sorusudur. Bunun cevabı için izlenilecek yöntem her ayın başında sabit gelir ve giderlerin yazılmasıdır. Aradaki fark ile ayın kalanında ne kadar paranın kalacağı öğrenilmektedir. Buradaki en önemli nokta hem gelir hem de giderleri kalem kalem doğru bir şekilde hesaplamak ve kayıt altına almaktır. İkinci soru, ne kadar biriktirmek istiyorum sorusudur. Bu sorunun temel işlevi aylık birikim hedefi belirlemeye yardımcı olmasıdır. Hedef belirledikten sonra yapılması gereken şey haftalık harcama limiti oluşturup bu limite sadık kalmaktır. Üçüncü soru, ne kadar harcıyorum sorusudur. Bu sorunun cevabı aylık harcama tutarına karşılık gelmektedir. Harcamaların günlük ve kategoriyle birlikte not edilmesi tavsiye edilmektedir. Dördüncü ve son soru ise, gelecek ay değiştirmem gerekenler neler sorusudur. Bu soru ilk üç sorunun cevaplarının yazıldığı notların incelenerek hedeflerin ne kadarının gerçekleştiğiyle yüzleşmeyi ve gelecek ay için yeni kararlar alınmasını sağlamaktadır. Kakeibo sistemini uygulamanın değişmez kuralı soruların cevaplarının yazılı olarak kayıt alınmasından ibarettir.

Japonya'da tasarrufları özendirmek ve yatırımlara kanalize etmek amacı doğrultusunda geleneksel bankacılık sistemi dışında görece özgün kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Bunlardan bir tanesi Posta Tasarruf Bankacılığı uygulamasıdır. Özellikle kırsal kesimlerde düşük gelirli hane halklarında tasarrufu özendirmek ve küçük tasarrufları yatırımlara aktarabilmek amacı doğrultusunda çok erken dönemlerde Posta Tasarruf Bankacılığı denen özgün bir sistem kurulmuştur. İlk olarak 1875 yılında uygulamaya konulan bu sistem sayesinde düşük gelirli kırsal nüfusun ve işçilerin tasarruflarını toplamak için ülkenin en uzak ve ulaşılması güç kırsal yerlerine kadar ulaşan bir ağ tesis edilmiştir. 1988 yılına kadar posta tasarruf hesaplarından kazılan faiz gelirlerinden gelir vergisi alınmamıştır. 1950'li yıllardan itibaren toplam tasarrufun yaklaşık yüzde 25'i bu sistem aracılığıyla toplanmıştır (Sönmez, 2001: 251).

5. Kaynakları Stratejik Sektörlere Yönlendirmenin Bir Aracı Olarak Sanayi Politikaları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Japonya'nın hızlı ekonomik kalkınmasında, başta MITI (Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) olmak üzere, kamu kuruluşları tarafından yürütülen “sanayi politikaları” etkili olmuştur (Yülek, 2014: 1). Sanayi politikası, ulusal ekonominin uluslararası düzeyde rekabet gücünün sürdürülmesi ve korunması amacıyla çeşitli endüstri kollarının geliştirilmesi ya da kısıtlanmasına yönelik kamu müdahaleleri olarak tanımlanmaktadır (Johnson, 1984: 7). Sanayi politikası uygulamasının dayandığı ana gerekçe, bir ulusun refah ve çıkarının yalnızca özel piyasa tarafından optimize edilemeyeceği anlayışdır. Bu anlayış çerçevesinde piyasa mekanizması tarafından başarılmayan sanayileşmeyi devletin etkin müdahaleleri ile sağlamaya yönelik kurumsal düzenlemelere gidilmektedir. Sanayi politikası uygulamalarıyla birçok amacın gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçlar; ekonomik kalkınma ve büyümenin ilerletilmesi, iç endüstriyel yapının arzu edilen yönde dönüşümünün hızlandırılması, belirlenmiş ürünlerin uluslararası rekabet gücünün artırılması, yeni teknolojilerin gelişmesinin özendirilmesi, zayıf endüstrilerin yeniden organize ve rasyonalize edilmesi için destek sağlanması, iç istihdamın korunması ve bölgesel kalkınmanın programlanması olarak sıralanabilir (Ozaki, 1984: 48).

Sanayi politikaları işlevsel olarak ülkelerin kendi kriterlerine ve uluslararası rekabet ortamına göre öncelikli olarak belirledikleri sanayi alt dallarına yapılan yatırımlara çeşitli araçlarla koyulan parasal ve parasal olmayan teşvikler bütününü ifade etmektedir. Sanayi politikaları ile dış ticaret stratejileri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Sanayi ve dış ticaret politikalarının eşgüdümlü bir biçimde uygulanmasıyla ülkenin önceden sahip olmadığı karşılaştırmalı üstünlüklerin oluşturulması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Sanayi politikaları fonksiyonel ve endüstri spesifik olarak ikiye ayrılmaktadır (Wade, 1990: 234). Fonksiyonel sanayi politikalarında tüm yahut birçok endüstriyel sektöre destek amaçlanır. Örneğin, işgücünün eğitimi ve araştırma ve geliştirme faaliyetleri için verilen destekler bu kapsamdadır. Endüstri spesifik sanayi politikasında ise belirli endüstrilerin desteklenmesi hedeflenmektedir. Çelik, petrokimyasallar ve yarı iletkenler gibi ülkenin ekonomik geleceği bakımından stratejik görülen sektörlerde yatırımların desteklenmesi ve yönlendirilmesi gibi.

Ülkelerin sanayi politikası kapsamında benimsediği hedefler ve bunlara ulaşmada kullandığı araçlar farklılaşabilmektedir. Japonya'da İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde sanayi politikası için genellikle üç temel araç kullanılmıştır. Bunlardan ilki hızlı kalkınma için anahtar sanayilerin hedeflenmesi olmuştur. İkincisi yeni doğan ve stratejik görülen sanayilerin, erken dönemlerde ithalatın kısıtlanması yoluyla dış rekabetten korunması ve düşüş gösteren sanayilerin sübvansede edilmesidir. Son ayak ise pazarlama kurumları ve diğer ihracat mekanizmaları gibi hükümet destekleri yoluyla özellikle mamul malların ihracatının özendirilmesidir (Uzun, 2010: 65).

Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası hızlı büyüme döneminde sanayi politikasının temelini sektörel hedefleme/seçicilik teşkil etmiştir (Yülek, 2014: 10). Temel sanayiler olan kömür ve demir çelik sektörleri yanında petrokimya, elektronik gibi sektörler öncelikler arasına alınmıştır. Demir çeliği takip eden sektörlerden olan otomobil, tersanecilik, makina ve elektrikli makine sanayileri de öncelikli sektörler olarak muamele görmüş, sektör seçimleri, tekstil makinelerine ininceye kadar ayrıntılandırılmıştır. Önceliğin ağır/sermaye yoğun sanayilere verilmesi batının hayat standardına yetişebilme hedefi doğrultusunda bu endüstrilerin ürettiği ürünlere olan talebin gelir esnekliğinin yüksek olması, bu endüstrilerin olumlu taşıma etkilerine sahip olması, hızlı teknolojik gelişme potansiyelinin bulunması ve emek verimliliğini hızla artırma imkânı içermesidir (Yülek, 2014: 10).

Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MITI), yüksek gelir esnekliği olan ve hızlı verimlilik artışı potansiyeli bulunan endüstrileri hedeflemiştir. MITI'nın politikaları ve iş dünyasının liderliğinin bileşimi yüksek rekabetçi bir ortam yaratmıştır ve bu anlamda endüstriyel hedefleme başarılı olmuştur (Smith, 1995: 15).

Japonya'da kamusal desteklerin kullanımında seçici bir yaklaşımla hareket edilmiştir. Herkesi desteklemek yerine öncelikli ya da kalkınma bölgeleri olarak belirlenen spesifik sektörler hedef alınmıştır. Rekabetçi avantaj kavramı izlenmiş, gittikçe inişe geçen ya da düşük katma değerli endüstrilerin aşamalı olarak ortadan kaldırılması ve kaynakların yeni ya da gelişmekte olan alanlara yönlendirilmesi sağlanmıştır. Kamu kuruluşları rekabet avantajlarını sezerek piyasaya öncülük etme rolünü üstlenmişlerdir. Örneğin MITI, yeni enformasyon teknolojilerinin kazanılması, özümsemesi ve yaratımında piyasaya öncülük etmiştir (Weiss ve Hobson, 1999: 179-180).

Japon kalkınmasında sanayileşme ve ihracat birlikte ilerlemiştir. Sadece ithal ikamesini çağrıştıran politikaları izlemek yerine aynı anda ihracat da desteklenmiştir. Böylece imalat sektörü ihracat yaparak öğrenmiştir. Bunun için kullanılan slogan, ihracatı teşvik et ithalatı kısıtla (yushutu shinko, yunyu boatsu) olmuştur. Ülkenin uluslararası ticaret ve sanayi politikalarını tek bir çatı altında toplayan Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın (MITI) İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulması, Japon politika yapıcılarının sanayileşme için sadece iç pazarı değil, tüm dünyayı pazar olarak kullanmaları gerektiği prensibini erken bir evrede öğrendiklerini göstermektedir. Böylece Osaka şehri Doğu'nun Manchester'ı haline gelmiştir (Yülek, 2019: 131).

MITI, İkinci Dünya Savaşı sonrası ulusal sanayinin tamamen yeniden kurulmasını başlatmış, devam eden yıllarda da bütün ülkeye sanayi politikasını aşlamıştır. Savaşın getirdiği acı hayal kırıklığı üzerine ekonomiye öncelik ana slogan haline gelmiştir. MITI aracılığıyla ülkenin en gelişmiş beyinleri, yeteneklerini sanayi hizmetine sunmuşlardır. Bir dizi sanayi grubu ve büyük girişim desteklenmiştir. Öncelikli sektörler olarak, petrol arıtımı, petrokimya, suni tekstil ve elyaf, makine malzemesi ve özellikle de elektronik ve araba sektörleri benimsenmiştir. Caydırıcı gümrük vergileri getirilerek aynı ürünlerin ithalatı yasaklanmış ve ulusal sanayiye koruyucu önlemler alınmıştır. Devlet, Japon İthalat-İhracat Bankası ve Japon Kalkınma Bankası aracılığıyla cazip faizi krediler vererek kalkınma programlarını

desteklemiştir. Bazı durumlarda, seçkin şirketlerin ihracattan doğan karları vergi dışı tutulmuştur. Sonuç olarak MITI, çok yönlü ve sabit bir devlet yardımı sağlamıştır. MITI'nin gücü öylesine büyüktü ki, Japon girişimlerinin başkanları öğütlerine karşı gelmeye cesaret edememişlerdir. Böylece MITI'ye ait olan yaklaşık on beş yirmi bin kişilik kadro yıllar boyunca Japonya'nın kalkınma başarısını şekillendirmiştir (Kozlu, 1995: 58).

Japonya'da 1960'lar ve 1970'lerin bir olgusu olarak ağır sanayi üzerinde yoğunlaşma, varlığını büyük ölçüde kamu politikalarına borçludur. Dev. sınai holdinglerin (kreitsu) önemli bir kısmı devlet tarafından finanse edilmiştir (Weiss ve Hobson, 1999: 181). Ağır sanayiler (gemi yapımı, demir-çelik, demiryolu ekipmanı vb) aracılığıyla devlet sanayileşmeye iki yoldan katkıda bulunmuştur. İlk olarak kamu iktisadi teşebbüsleri vasıtasıyla doğrudan imalatın içinde yer almıştır; ikinci olarak ise özel sektörün bu alanlarda bulunmasını özendirmiştir. Kamu iktisadi teşebbüsleri ağır sanayi sektörlerine gerekli makineleri ithal ederek bu sektörlerle öncülük etmişlerdir. Zamanla özel şirketler de ağır sanayi sektörlerinde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Özel sektör, birer işbaşı meslek okulu rolü de oynayan devlet işletmelerinden mühendis ve işçi transfer etmiştir. Keza devlet işletmelerinde çalışan bazı mühendisler zamanla kendi işletmelerini kurmuşlardır (Yülek, 2019: 135).

Krugman ve Obstfeld'e göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'li yıllara kadar Japonya bir "kıtık" ekonomisi olarak faaliyetine devam etmiştir. Hem döviz kurları hem de faiz oranları arzın talebe eşitlendiği düzeyin diğer bir ifadeyle piyasa denge düzeylerinin altında tutulmuş ve döviz ve kredi tayinlaması söz konusu olmuştur. Bu kıt kaynakların tahsisi zorunlu olarak hükümet özellikle de Finans Bakanlığı ve MITI'nin kontrolünde kalmıştır. Hayati kaynaklar üzerindeki kontroller bu bakanlıklara ekonominin büyümesini yönlendirmede büyük bir güç vermiştir. Bu güç seçilmiş endüstrilerde korumaya yönelik ithalat kısıtlamaları ve tarifelerin kullanılmasıyla daha da kuvvetlenmiştir. 1950 ve 1960'lı yıllarda hükümet, fonları tekstil gibi geleneksel emek yoğun sektörlerden çekerek işçi başına yüksek katma değere sahip ağır endüstrilere kanallı etmiştir. Şimdikinden ziyade gelecekteki karşılaştırmalı avantajını yansıtacağına inanılan endüstriler özendirilmeye çalışılmıştır. Çelik ve otomobil gibi endüstriler özel öneme verilmiştir. Sonuçta Japonya olağandışı hızlı bir büyümeyi gerçekleştirebilmiştir (Krugman ve Obstfeld, 2000: 285-286).

1950'lerden 1970'lerin ilk yıllarına kadar Japon ekonomisinde kamu kurumlarının kaynakların tahsisinin direkt kontrolünde büyük etkisi olmuştur. 1970'li yıllardan sonra hükümetin ekonomideki rolü daha azalmış ve belirsizleşmiştir. Japon hükümetinin elektronik ve bilgisayar endüstrilerine müdahaleleri gemi yapımı çelik ve diğer ağır endüstrilerdeki müdahalelerine göre daha zayıf kalmıştır (Krugman ve Obstfeld, 2000: 285). 1970'li yıllardan sonra, yakalama politikalarından, teknoloji ve yenilik politikalarına geçmiştir. Yeni ekonomide belirleyici olacağı düşünülen alanlara daha fazla kaynak aktarılmıştır ki bu alanlar mikro elektronik, bilgisayar mühendisliği gibi alanlardır. Özellikle 1980'lerden sonra sanayi politikasının ağırlığı araştırma-geliştirmeye kaymıştır: MITI 14 yüksek teknoloji sanayiye hedefleyerek onlara direkt ödünçler, AR-GE'ye dönük sübvansiyon, ticarî koruma,

ithalat kısıtlamaları gibi birçok destek sağlamıştır. Özellikle G. Kore, Tayvan, Singapur gibi Güney Doğu Asya ekonomilerinin kalkınması, Japonya'yı daha rekabetçi olmaya ve katma değeri daha yüksek ürünler üretmeye zorlamıştır. Bilgisayarlaşmaya çok erken dönemlerde önem verilmeye başlanmasında bu rekabet baskısının da etkisi vardır. Japonya ABD'den sonra teknoparklar kuran ikinci ülke olmuştur (Kıncal, 2016: 9).

Japonya küçük, kıt doğal kaynaklarıyla tecrit edilmiş bir ada olarak ekonomik gücünü dikkatli sektörel stratejiler ve uzun vadeli planlama yoluyla inşa etmiştir. Ortaya çıkan güçlü büyüme modeli, Japon siyasi liderliğini ve mevcut kurumsal düzenlemeleri meşrulaştırmıştır (Fajnzylber, 1990: 325). Tablo 4'de Japon kalkınma ve sanayileşme biçiminin özgün yönleri ABD ile karşılaştırmalı biçimde verilmektedir.

Tablo 4: Japonya ve ABD'nin Kalkınma ve Sanayileşme Biçimleri

Japonya	ABD
Ekonomik meselelere yönelik olarak, stratejik ve uzun vadeli bir yönelim vardır.	Ekonomik meselelere yönelik olarak taktiksel ve kısa vadeli bir yönelim vardır.
Yüksek tasarruf seviyelerine doğru açık bir eğilim bulunmaktadır.	Yüksek tüketim seviyelerine doğru açık bir eğilim bulunmaktadır.
Doğal kaynakların kıtlığı sınai gelişmeyi neredeyse zorunlu kılar.	Doğal kaynakların bolluğu ve "kita ekonomisi" ekonominin sektörleri arasında tarafsızlığa izin verir.
Firmalar uluslararası pazarların ele geçirilmesine fethedilmesine yöneliktir.	Firmalar büyük ve güvenli yerel pazarlar etrafında yoğunlaşmıştır.
Doğal kaynakların kıtlığı veri alınarak eğitim sistemi ulusal bir öncelik olarak kabul edilir.	Eğitim sistemi, maliyet fayda değerlendirmesine tabi olarak insan kaynaklarına yapılan bir yatırım olarak kabul edilir.
Mühendislik gibi teknoloji ile ilgili kariyerlerin görece bir üstünlüğü vardır.	Yasal ve finansal organizasyonla ilgili kariyerlerin yaygınlığı vardır.
Yönetici seçkinlerin siyasi meşruiyeti için toplumsal bütünleşme esastır.	Toplumsal düzen büyük ölçüde piyasa güçlerinin işleyişi aracılığıyla yapılandırılır.

Kaynak: Fajnzylber, 1990: 325

6. Dayanışma Mekanizması Olarak İşletme Yönetim Sistemi ve Şirket Ağları

Japonya'nın ekonomik başarısının ardında Japonlara has işletme yönetim tarzının da azımsanmayacak bir etkisi vardır. Bu tarz, pek çok açıdan Batı'daki benzerlerinden farklılaşır. Zira Batı'da bireycilik ve kazanılmış statü varken, Japonya'da kolektivist kültür ve verilmiş statü vardır ki bu değerler Japon işletme yönetim tarzının özünü oluştururlar. Şirketler çalışanlarına "yaşam boyu istihdam garantisi" sunarlar ve karşılığında yüksek sadakat beklerler. Çalışanlar ile şirket; güven, bağlılık ve utanma duygusu temelinde bir ilişkiye sahiptir ve bir aile gibidir. İşçi pozisyonuna uyum sağlayamaz ve kendisinden istenen performansı gösteremezse, işten çıkarılmaz, şirket işçiye yeni bir pozisyon veya

iş bulur. Japon firmalarının büyüme stratejileri uzun vadeli: Uzun vadeli teknolojik hedefler, AR-GE çalışmaları ve örgütsel hafızanın korunması için yaşam boyu istihdam önemlidir (Kıncal, 2016: 10).

Japonya’da büyük boy şirketler İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşam boyu istihdam uygulamasını kurumsallaştırdılar. Bir çalışan herhangi bir şirkette iş hayatına atıldığı zaman, yönetimin kendisini istihdam etmeye devam edeceğine dair bir anlaşma söz konusudur. Anlaşmada çalışanın payına düşen koşul ise daha iyi bir iş veya başka bir şirkette daha yüksek ücret arayışına girmemesidir. Gerçi arada yazılı bir sözleşme olabilir ama sözleşmenin zorlayıcılığı sözleşmeden kaynaklanmaz. Anlaşmayı hukuki bir dile dönüştürmede ısrarcı olmak genellikle hoş karşılanmaz ve çalışanın yaşam boyu iş sisteminden tamamıyla dışlanmasına yol açabilir. Resmi bir niteliğe sahip olmayan sözleşmenin çiğnenmesinin cezası çok ciddi olabilir. Daha iyi ücret önerdiği için başka bir firmaya geçip yaşam boyu istihdam sağlayan şirketinden ayrılanlar, iş hayatının dışına itilebilir. Bu yaptırımların zorlayıcı yasalara değil, yalnızca ahlaki baskıya dayalıdır (Fukuyama, 1998: 172).

Japonya’da ücret ödemeleri klasik iktisadın bakış açısına göre irrasyonel biçimde yapılır. Aynı işler için eşit ödeme yapılması ilkesi söz konusu değildir. Ücret sistemi daha çok kıdeme veya çalışanın bakması gereken geniş bir ailesinin olup olmadığı gibi iş performansı ile ilgisi olmayan diğer faktörlere dayandırılır (Fukuyama, 1998: 173). Şirketler çalışanlarının ücretlerinin görece büyük kısmını ikramiye şeklinde öderler. Bazı ikramiyeler bireysel çalışmayı ödüllendirme için verilse de çoğu kez bireysel çabadan ziyade şirketin bir bölümü veya bütünü için ortaya konulan kollektif çabanın karşılığı olarak ödeme yapılır. Bir çalışan mevcut sistemi çiğneyen aşırı davranışlar hariç işten atılmayacağını bilir. Eğer çalışan şu ya da bu şekilde yetersiz veya işe uygun değilse, şirket onu kovmaktansa, çoğu kez arada kaynayıp gideceği bir iş bulur. Şirket yönetimi işgücüne yalnızca ekonomik sarsıntı zamanlarında o da büyük zorluklarla azaltılabilecek bir sabit maliyet olarak bakar.

Yaşam boyu istihdam, verimliliği ve iş etliğini olumsuz yönde etkilememektedir. Yaşam boyu istihdam sözleşmesi istikrarlı bir istihdam yapısına ve çalışanın şirketi için en üst düzeyde çaba gösterdiği düzenli bir gelişmeye yol açmaktadır. Şirketi onun uzun dönemli refahını gözettiğinden çalışan şirketi için en iyisini ortaya koymaya çalışır. Bu sadakat duygusuyla gece saat 10'lara kadar ofiste kalmaya ve hafta sonları çalışmaya özen gösterir (Fukuyama, 1998: 61, 173).

Japonya’da İkinci Dünya Savaşı sonrasında geçmişi savaş öncesine dayanan (zaibatsu) sınai ve ticari gruplaşmalar meydana gelmiştir. Sözlük anlamı düzen, sistem olan Keiretsu olarak isimlendirilen bu yapılanma, “bir yetkili tarafından ortak firma üyelerini ve taşeronlarını örgütleyen ve kısmen finanse eden, yükümlülüklerin toplandığı büyük bir şirketin dikey hiyerarşisine sıkı sıkıya bağlılık olarak” tanımlanmaktadır. Keiretsu girişimleri genellikle karşılıklı iş birliği içinde faaliyet gösterirler. Olanak elverdiğinde belli alanlarda sürekli birbirlerine dönerek karşılıklı dayanışmayı güçlendirirler. Ortak idare heyetleri kurulsa da şirketler arasındaki bağlar genellikle gayri resmi düzeydedir. Keiretsu’lar Japonya’nın ihracat başarısındaki ana unsurlardan biridir. Bu gruplar, emrindeki bilgi toplama, mali ve

verimlilik kapasite olanaklarının olağanüstülüğüyle diğer ülkelerde ancak devletlerin üstlenebileceği büyüklükteki işleri yürütebilecek güce sahiptirler (Hunter, 2002: 191).

Keiretsu genelde bir bankayı merkez alan grup şirketlerinden ya da şirketler ittifakından oluşur. Grup içerisindeki şirketler birbirlerinin hisselerine sahiptir ve tercih hakkı olan bir temelde birbirleriyle iş yaparlar. En büyük altı keiretsu'da grup başına ortalama 31 şirket düşmektedir (Fukuyama, 1998: 76). Keiretsu grupları Japon endüstrisinin özelliği olan ikili sisteme uygun olarak geliştirilmişlerdir. Birincisi Mitsui, Mitsubishi, Sumitomo, Sanwa, Daichi Kangyo ve Fuji Banks gibi büyük holdingler arasındaki karşılıklı yakınlaşma, destekleme ve savunma gibi simetrik ve yatay ilişkiler kümesidir. İkinci ise, küçük firmalar, ile büyük firmalar arasındaki asimetrik değişim ve dikey denetim ilişkileridir. İkinci durumda dikey ilişkinin tabanında bulunan küçük firmalar büyük firmalara bağlı olup, boşta kalan işçileri kabul ederek ya da sözleşmelerden feragat ederek ebeveyn firmayı piyasanın dalgalanmalarından korumakta tampon görevi görmektedirler (Özdemir, 2005: 102).

Özdemir'e göre (2005: 101-102), Keiretsu ağları, Japon ekonomisinde piyasa işlemlerinin kültürel ve sosyal ilişkilerini organize eden ve piyasaya derinlik kazandıran organizasyonlardır. Bu ağlar, Japon geleneksel değerlerini veya moral değerlerini çağın teknolojisi ile birleştirerek geliştiren, koruyan ve kollayan piyasanın networkü, can ağıdır. Bu ağlar, Japon ekonomisinin ulusal ve uluslararası rekabet gücünün yükselmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Ağa üye firmaların başarısızlık riskinin asgari olmasını sağlarken, üretim maliyetinin düşürülmesi konusunda alternatif stratejiler geliştirir ve firmaların uzun vadeli yüksek hızla büyümesini sağlayacak politikalar önerirler. Böylece piyasalar ve sektörler arasında Japon ekonomisinin büyümesine yönelik konsensüs sağlanmış olur.

Keiretsu şirket ağlarında güven ve birbirini kollama merkezi değerlerlerdir. Bu güven ilişkisini pekiştirmek için Keiretsu içindeki şirketler birbirlerinin hisselerini satın alırlar. Şirket ağlarının üyeleri her zaman birbirlerini korurlar. Örneğin 1974 yılında petrol krizi sebebiyle Mazda batma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında, Mazda'nın üyesi olduğu keiretsu'nun ana bankası Sumitomo Trust harekete geçerek şirketin yedi direktörünü azletmiş, Mazda'ya yeni üretim teknikleri benimsetmiş, keiretsu'nun diğer üye şirketleri de otomobil alımlarını Mazda'ya yönlendirmiştir. Neticede şirket üyesi olduğu ağ tarafından batmaktan kurtarılmıştır. Aynı dönemde ABD'de Chrysler sarsıntıya girmiş ve şirketi kurtarmak için Japonya'daki gibi bir ağ desteği olmadığından kurtarma operasyonu hükümet tarafından yapılmıştır (Kıncal, 2016: 11).

Keiretsu ağına dahil olan bir şirket mal alması gerekiyorsa malı, şirket ağı içindeki başka bir şirketten almaya özen gösterir. Bu davranış tarzı, Amerikan-Japon ilişkilerindeki başlıca rahatsızlıklardan birini oluşturur. ABD firmaları çoğu kez, Japon firmalarından daha düşük fiyat verdikleri halde Japon müşterilerinin yine diğer Japon firmalarını tercih etmesine anlam verememektedir. Ağ içindeki güven temelli bu ilişki tarzının radikal bir yansıması da keiretsu içindeki şirketlerinin bilgi paylaşmadaki cömertliğidir. Japonya'da ana şirketler, etkinlik düzeyini arttırma adına sık sık birlikte çalıştıkları taşeron firmanın her unsurunu ayrıntılı olarak incelemek isterler. Taşeronlar

da bilgilerin kötüye kullanılmayacağı konusunda güven duydukları için bunu kabul ederler (Kıncal, 2016: 11).

7. Sonuç

Japonya İkinci Dünya Savaşı'nın kaybedeni olarak tarihin o güne kadar görmediği bir felaketle karşı karşıya kalmış, iki şehri atom bombasıyla yerle bir edilmiştir. Böyle büyük bir yıkımın ardından mucizevi bir toparlanmayı savaşı takip eden yaklaşık 25 yıllık bir zaman diliminde başarabilmiştir. Ülkenin bu olağanüstü kalkınma sürecini başarabilmesi elbette ki kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi, konjonktürel birçok faktör ve etkenin bir araya gelmesi ve karşılıklı etkileşimin bir sonucudur. Burada bize göre genel olarak Japon kalkınmasının özelde Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı yıkımı sonrası olağanüstü toparlanmasının en önde gelen etkenleri olarak; kalkınma sürecinde başlangıç avantajı sağlayan görece yüksek bir eğitim düzeyine sahip olunması, yüksek düzeyde yatırım yapılmasına imkan sağlayan görece yüksek tasarruf oranlarına ulaşılabilmesi, kamu müdahalesi ve özel girişimin doğru kombinasyonu olarak sürdürülen stratejik sanayi politikaları ile bir dayanışma aynı zamanda kriz atlatma mekanizması olarak işleyen işletme yönetim sistemi ve özel şirketler arasında dayanışma ağlarının kurulabilmesi öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, Yılmaz ve Gore, Charles, (1998), "The Investment-Profits Nexus In Asian Development", İçinde, Export-Led versus Balanced Growth in the 1990s: vol 13, (Editör: Singer, Hans, Hatti, Neelambar ve Tandon, Rameshwar), B.R. Publishing Corporation, Delhi, ss: 325-342.
- Bairoch, P. (1998), "International Industrialization Levels From 1750-1980", İçinde, Industrialisation: Critical Perspectives on World Economy Volume II, (Edited: O'Brien, Patrick), Routledge, London, ss: 3-35.
- Benli, Yunus Emre ve Buçaklar, Dilber, (2015), "Japon Eğitim Sisteminin Tarihsel Gelişimi", <http://www.tugbacansali.com/2015/12/japon-egitim-sisteminin-tarihsel.html> (24.01.2023).
- Chang, Ha-Joon, (2011), Kapitalizm Hakkında Size Söylenmeyen 23 Şey, (Çeviren: Tupal, Belgin), Say Yayınları, İstanbul.
- Dicken, Peter, (1998), Global Shift: Transforming the World Economy, Third Edition, Paul Chapman Publishing, London.
- Ekinci, Abdurrahman, (2010), "Japon Eğitim Sisteminden Türk Eğitim Sistemine İyi Örnekler", Milli Eğitim, Sayı: 188, Güz/2010, ss: 32-49.
- Easterlin, Richard A. (1996), "Niye Bütün Dünya Kalkınmış Değil", (Çeviren: Öztürk, Sedef), İçinde, Kalkınma İktisadı Yükselişi ve Gerilemesi (Derleyen ve Hazırlayan: Şenses, Fikret), İletişim Yayınları, İstanbul, ss: 65-91.
- Fajnzylber, Fernando, (1990), "The United States and Japan as Models of Industrialization", İçinde, Manufacturing Miracles: Paths of Industrialization in Latin America and East Asia, (Edited: Gereffi, Gary ve Wyman, Donald L.), Princeton University Press, Princeton, New Jersey, ss: 323-352.

- Fukuyama, Francis, (1998), Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması, (çeviren: Buğdaycı, Ahmet), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Hunter, Janet E. (1998), "The Japanese Experience of Economic Development", İçinde, Industrialisation: Critical Perspectives on World Economy Volume IV, (Edited: O'Brien, Patrick), Routledge, London, ss: 71-141.
- Hunter, Janet E. (2002), Modern Japonya'nın Doğuşu, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kozlu, Cem, (1995), Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri, 3. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Kawasaki, Kenichi, (1990), The Saving Behaviour of Japanese Households, OECD Department Economics and Statistics, Working Papers No:73, <https://www.oecd.org/japan/2002567.pdf> (01.02.2023).
- Johson, Chalmers, (1984), "Introduction: The Idea of Industrial Policy", İçinde, The Industrial Policy Debate, (Editör: Johson, Chalmers), ICS Press, San Francisco, ss: 3-26.
- Kıncal, Ali, (2016), "Japon Kalkınması: Tarihsel Süreç ve Politikalar", DERİN Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma ve İnovasyon Dergisi, Sayı: 6, ss: 76-86.
- Krugman, Paul R. ve Obstfeld, Maurice, (2000), International Economics Theory and Policy, Fifth Edition, Addison-Wesley Publishing Company, New York.
- Maddison, Angus, (1995), Monitoring The World Economy 1820-1992, Development Centre Studies, OECD, Paris.
- Ozaki, Robert, S. (1984), "How Japanese Industrial Policy Works, İçinde, The Industrial Policy Debate, (Editör: Johson, Chalmers), ICS Press, San Francisco, ss: 47-71.
- Özdemir, Zekai, (2005), "Japon Kalkınması ve Piyasa Özgürlüğünün Sonu", Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: XX, Sayı:1, ss: 95-106.
- Özgüven, Ali, (1984), "Japon Mucizesi", İçinde, Ord. Prof. Dr. Şükrü Baban'a Armağan, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, ss: 91-131.
- Palacioğlu, Tezer, (2018), Hiçbir Şey Tesadüf Değildir: Japonya Örneğinde Dünya Ticaret Tarihi, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No: 2018-3, Ağustos, İstanbul.
- Rowthorn, Robert, (1996), "East Asian Development: The Flying Geese Paradigm Reconsidered", UNCTAD, East Asian Development: Lessons for a New Global Environment, Study No: 8, Cenevre.
- Self, Sharmistha ve Grabowski, Richard, (2005), "Gender, Vocational Education, and Economic Development: The Japanese Experience", Review of Applied Economics, Vol.1, No.1, ss: 1-37.
- Singh, Ajit, (1999), "Savings, Investment, and The Corporation in the East Asian Miracle", İçinde, East Asian Development: New Perspectives", (Editör: Akyüz, Yılmaz), Frank Cass, London, ss: 112-137.
- Smith, Heather, (1995), Industry Policy in East Asia: A Literature Review, Working Paper, Australian National University, September, Canberra, 1995/9.
- Sönmez, Attila, (2001), Doğu Asya "Mucizesi ve Bunalımı: Türkiye İçin Dersler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tilak, Jandhyala B. G. (2002), Building Human Capital in East Asia: What Others Can Learn, The World Bank, Washington.
- Turgut, Mehmet, (2001), Japon Mucizesi ve Türkiye, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Uzun, Ayşe Meral, (2010), “Savaş Sonrası Japonya’da Sanayi Politikası: MITI (Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı) Ne Kadar Başarılıydı?” Sosyal Bilimler Dergisi, (4), ss: 63-72.
- Wade, Robert, (1990), “Industrial Policy in East Asia: Does It Lead or Follow the Market?”, İçinde, Manufacturing Miracles, (Editör: Gereffi, G ve Wyman, D.L.), Princeton University Press, Princeton, ss: 231-266.
- Weiss, Linda ve Hobson, John M. (1999), Devletler ve Ekonomik Kalkınma, (Çeviren: Dündar, Kıvanç), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Yülek, Murat A. (2014), “Kalkınma Tartışmalarında Japon Modelinin Yükselişi, Düşüşü ve Tekrar Yükselişi” http://www.mcivriz.com/uploads/yuklemeler/Kalkinma_Tartismalarinda_Japon_Modelinin_Y%C3%BCkseli%C3%BCs_ve_D%C3%BCs%C3%BCs%C3%BC.pdf (17.01.2023).
- Yülek, Murat, (2019), Ulusların Yükselişi: İmalat, Ticaret, Sanayi Politikası ve Ekonomik Kalkınma, 2. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul.

Extended Abstract

Despite the devastation brought by World War II, Japan was able to rapidly achieve industrialization and development. This success has been described as a miracle in literature. There are many cultural, social, political, and economic factors that contribute to the country's miraculous development success. This study aims to identify the main factors that led to Japan's rapid industrialization and development and differentiate its experience from other developing countries. As a result of extensive readings and examinations of the literature on the subject, it has been concluded that the most prominent factors in Japan's rapid development are as follows: These factors can be listed as the existence of a high level of education, high savings rates, the implementation of strategic industrial policies, and the existence of solidarity networks between companies related to the business management system. A higher level of education leads to an increase in both labor force and total factor productivity. In the early years of modernization in Japan, the development of basic education was perceived as a priority over higher education. The understanding that basic education should have priority over higher education has continued for a long time. In 1885, 84 percent of the education budget was allocated to six-year basic education. In the early stages of its development, Japan was able to expand basic education to include all of society, both boys and girls. In this respect, it was ahead of most developing countries of the time. This ground increased the country's potential to adopt and implement innovations.

A high level of savings leads to a high level of investment and an increase in capital accumulation. Japan achieved a sustained and dramatic increase in investment rates from the 1950s to the 1970s, thanks to the significant increase in domestic savings rates. Domestic saving rates rose from approximately 24 percent in the early 1950s to 36 percent in the first half of the 1960s and to 40 percent in the early 1970s. Thanks to the bonus system implemented in Japan, individual savings and company profits are linked. Through this system, a significant portion of employees' wages are tied to company profits. In the 1950s, approximately 16 percent of total wage payments, and in the 1960s, approximately 20 percent, were paid through the premium system. The propensity to save from such temporary and irregular incomes is higher than the propensity to save from regular incomes. The bonus system has largely transferred workers' savings to company investments and profits. The recovery of investments led to an increase in the income of companies and, therefore, to an increase in the premium income of workers. As premium income increased, the savings rate also increased. This mechanism was the main reason for the relatively high household savings in Japan.

Resources are directed to strategic sectors through industrial policy tools. Industrial policies functionally refer to the set of monetary and non-monetary incentives provided by various means to investments in industrial sub-branches that countries have determined as priorities according to their own criteria and the international competitive environment. After World War II, "industrial policies" implemented by public institutions, especially MITI (Ministry of International Trade and Industry), were effective in Japan's rapid economic development. The industrial policy implemented in Japan in the post-World War II period generally progressed on three main pillars. The first of these was to target key industries for rapid development. The second is to protect newly born and strategic industries from foreign competition by restricting imports in the early stages and to subsidize industries in decline. The final leg is to encourage exports, especially of manufactured goods, through government support such as marketing institutions and other export mechanisms. Sectoral targeting/selectivity formed the basis of Japan's industrial policy during the rapid growth period after World War II. The Ministry of International Trade and Industry (MITI) has targeted industries with high income

elasticity and potential for rapid productivity growth. In addition to the basic industries such as coal, iron, and steel; sectors such as petrochemicals and electronics have been prioritized. Following iron and steel, the automobile, shipbuilding, machinery, and electrical machinery industries were also treated as priority sectors, and sector selections were detailed down to textile machinery. A selective approach was taken in the use of public support. Instead of supporting everyone, specific sectors identified as priority or development areas were targeted. The concept of competitive advantage was followed, gradually eliminating declining or low value-added industries and directing resources to new or developing areas. Public institutions have assumed the role of leading the market by sensing their competitive advantage. For example, MITI has led the market in the acquisition, assimilation, and creation of new information technologies. Industrialization and exports progressed together in Japanese development. Instead of pursuing policies that only evoke import substitution, exports were also supported at the same time. Thus, the manufacturing sector learned by exporting.

Corporate networks, where trust and looking out for each other are central values, constitute a safeguard against economic crises. Behind Japan's economic success, the Japanese style of business management has a significant impact. Companies offer their employees a “lifetime employment guarantee” and expect high loyalty in return. A lifetime employment contract leads to a stable employment structure and regular development in which the employee makes the best effort for his company. The employee strives to do his best for his company because his company is concerned with his long-term well-being. Keiretsu networks are organizations that organize the cultural and social relations of market transactions in the Japanese economy and add depth to the market. Trust and looking out for each other are central values in Keiretsu corporate networks. To reinforce this trust relationship, companies within the Keiretsu purchase each other's shares. Members of corporate networks always protect each other.

Of course, this experience cannot be imitated exactly by other developing countries. However, useful lessons can be learned from this experience by taking into account the changes in the world's economic context and the differences in the structural conditions of each country's economy.